

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

LEYLA DARICI BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2014/15837)

Karar Tarihi: 23/3/2017

R.G. Tarih ve Sayı: 19/4/2017 - 30043

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Engin YILDIRIM
Üyeler : Serdar ÖZGÜLDÜR
Celal Mümtaz AKINCI
Muammer TOPAL
M. Emin KUZ
Raportör : Nahit GEZGİN
Başvurucu : Leyla DARICI
Vekili : Av. Salman AKDAĞ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, gerekli yasal tedbirlerin alınmaması sonucu bir alışveriş merkezinde ölüm olayının gerçekleşmesi ve bu olaya ilişkin soruşturmaların makul sürede sonuçlandırılmaması nedenleriyle yaşama hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 17/9/2014 tarihinde yapılmıştır.
3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.
4. 2014/19374 sayılı bireysel başvuru dosyası konu yönünden irtibatı nedeniyle 2014/15837 sayılı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmiş ve inceleme 2014/15837 sayılı bireysel başvuru dosyası üzerinden yürütülmüştür.
5. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.
6. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.
7. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:
9. Başvurucunun oğlu 1990 doğumlu H.B.H. İstanbul'da 1/12/2006 tarihinde gittiği bir alışveriş merkezinde yürüyen merdivenden düşerek yaşamını yitirmiştir.

A. Olaya İlişkin Ceza Soruşturması Süreci

10. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı (Cumhuriyet Başsavcılığı), olaya ilişkin bir soruşturma açmış ve bu soruşturma sonucunda olay tarihinde söz konusu alışveriş merkezinin genel müdürü olarak görev yapan Z.H.K. hakkında taksirle öldürme suçundan kamu davası açmıştır.

11. Dava, İstanbul 32. Asliye Ceza Mahkemesinde görülmüştür. Mahkeme 4/11/2011 tarihinde, yargılama sırasında yaptığı keşif ve bu keşif sonrasında dosyaya sunulan bilirkişi mütalaasına göre olayda bir kusurunun bulunmadığı gerekçesiyle Z.H.K.nin beraatine karar vermiştir. Mahkemenin kararına esas aldığı bilirkişi raporunda, müteveffanın ve alışveriş merkezinin inşaatını gerçekleştiren şirket ile alışveriş merkezini işleten şirketin teknik sorumlularının olayda müşterek kusurlarının bulunduğu belirtilmiştir. Bu karar, temyiz edilmediğinden kesinleşmiştir.

12. Mahkeme, söz konusu bilirkişi mütalaasında olayda kusurları bulunduğu belirtilen kişiler hakkında gereğinin takdir ve ifası için Cumhuriyet Başsavcılığına ihbarda bulunmuştur.

13. Bu ihbar üzerine Cumhuriyet Başsavcılığı, olay hakkında yeni bir soruşturma açmış ve 5/3/2013 tarihinde söz konusu kişiler hakkında taksirle öldürme suçundan başka bir kamu davası açmıştır. İddianamede, müteveffanın alışveriş merkezindeki alt kata inışı sağlayan yürüyen merdivenin hareketli korkuluğu üzerine arkası iniş yönüne dönük olacak şekilde bindiği sırada dengesini kaybederek düştüğü ve İstanbul 32. Asliye Ceza Mahkemesinde yürütülen yargılama sırasında aldırılan bilirkişi raporunda şüphelilerin olayda müteveffayla birlikte müşterek kusurlu olduğunun belirtildiği ifade edilmiştir.

14. 5/3/2013 tarihli iddianameyle açılan ve İstanbul 4. Asliye Ceza Mahkemesinde (4. Asliye Ceza Mahkemesi) görülmekte olan davada, olaydaki sorumluluğun belirlenmesi bakımından yeni bilirkişi incelemelerinin gerçekleştirilip bilirkişilerin mütalaalarını dosyaya sunmalarının beklendiği ve davanın son duruşmasının bu nedenle 16/5/2017 tarihine ertelendiği anlaşılmıştır.

B. Olaya İlişkin Tazminat Davası Süreci

15. Başvurucu 24/11/2011 tarihinde, olay nedeniyle uğradığını ileri sürdüğü manevi zararlarının karşılanması talebiyle olayın gerçekleştiği alışveriş merkezinin inşaatını gerçekleştiren şirket ile alışveriş merkezini işleten şirket aleyhine İstanbul 17. Asliye Hukuk Mahkemesinde tazminat davası açmıştır.

16. Bu davada yargılamanın 31/1/2013 tarihli ikinci celsesinde verilen ara kararı gereğince 4. Asliye Ceza Mahkemesinde görülmekte olan kamu davasının sonucunun beklendiği ve davanın son duruşmasının bu nedenle 28/3/2017 tarihine ertelendiği anlaşılmıştır.

17. Başvurucu, söz konusu yargılamaların devam ettiği 17/9/2014 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

18. Mahkemenin 23/3/2017 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

19. Başvurucu; oğlunun yaşamını yitirdiği olaya ilişkin ceza soruşturması ile görülmekte olan tazminat davasının makul sürede sonuçlandırılmadığını ve devletin yürüyen merdivenlere ilişkin güvenlik kuralları ile bu merdivenlerin tesisatı için belirlenen standartları zorunlu olmaktan çıkarıp bu kurallar ve standartların belirlenmesini ilgili inşaat ve işletme sahiplerinin inisiyatifine bırakması nedeniyle oğlunun yaşamını korumadığını belirterek Anayasa'nın 17. ve 36. maddelerinde güvence altına alınan yaşama ve adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve ihlalin tespiti ile tazminata karar verilmesi taleplerinde bulunmuştur.

B. Değerlendirme

20. Anayasa'nın "*Kişinin dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığı*" kenar başlıklı 17. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir."

21. Anayasa'nın "*Devletin temel amaç ve görevleri*" kenar başlıklı 5. maddesinin ilgili bölümü şöyledir:

"Devletin temel amaç ve görevleri, ... Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır."

22. Anayasa Mahkemesi, olayların başvuru tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (*Tahir Canan*, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun iddialarının özü, oğlunun ölümünün gerekli yasal tedbirlerin alınmaması sonucu gerçekleşmesi ile bu olaya ilişkin soruşturmanın makul sürede sonuçlandırılmamasına ilişkindir. Bu nedenle söz konusu iddiaların Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşama hakkı kapsamında olduğu değerlendirilmiştir.

23. Diğer taraftan başvuru, yürüyen merdivenlerin imalatı ve kullanımına ilişkin standartların bu merdivenleri kullanan kişilerin yaşamının kullanımdan doğan potansiyel tehlikelerden korunması bakımından yetersiz olduğunu, bireylerin yaşamlarının korunması bakımından bu standartların iyileştirilmesi için devletin gerekli yasal düzenlemeleri yapmadığını, dolayısıyla bu tür merdivenlerde kullananların düşmesini önleyen mekanizmaların bulunmamasının bu konudaki yasal düzenlemelerdeki eksikliklerden kaynaklandığını, somut olayda da oğlunun -ilgili düzenlemelerdeki eksiklik nedeniyle- bu nitelikte bir mekanizması bulunmayan yürüyen merdivenden düşüp yaşamını yitirdiğini iddia etmiştir. Başvuru, bu gerekçelerle somut olayda devletin yaşamı korumaya ilişkin pozitif yükümlülüğünü ihlal ettiğini de ileri sürmektedir.

24. Ancak yukarıda olaylar ve olgular bölümünde ifade edildiği üzere olaya ilişkin ceza ve tazminat davaları devam etmekte olup bu davalarda olayın gerçekleşme koşulları ile bu koşullara göre ölüme bir sorumluluğun bulunup bulunmadığı araştırılmaktadır. Bu nedenle olayın gerçekleşme koşulları henüz belirlenmediğinden Anayasa Mahkemesinin söz konusu iddiayı bu aşamada değerlendirebilmesi mümkün değildir. Başka bir ifadeyle somut olayda ölümün ilgili mevzuattaki bir boşluktan kaynaklanan yürüyen merdivendeki bir eksiklik nedeniyle mi yoksa müteveffanın veya üçüncü bir kişinin kişisel kusuru sonucu mu gerçekleştiği sorusu, bu konuda bir inceleme yapılabilmesine olanak verecek ölçüde cevaplandırılabilmiş değildir.

25. Bu nedenle inceleme, doğal olmayan ölüm olayını devletin etkili soruşturma yükümlülüğü kapsamında; diğer bir ifadeyle yaşama hakkının usul boyutuyla sınırlı olarak yapılmıştır.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

26. Yaşama hakkının doğal niteliği gereği, yaşamını kaybeden kişi açısından bu hakka yönelik bir başvuru ancak yaşanan ölüm olayı nedeniyle ölen kişinin mağdur olan yakınları tarafından yapılabilecektir (*Serpil Kerimoğlu ve diğerleri*, B. No: 2012/752, 17/9/2013, § 41). Başvuru konusu olayda başvuru, müteveffanın annesidir. Bu nedenle başvuru ehliyeti açısından bir eksiklik bulunmamaktadır.

27. Diğer taraftan açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir nedeni de bulunmadığı anlaşılan yaşama hakkının usule ilişkin boyutunun ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

28. Yaşama hakkına ilişkin soruşturmanın etkili olabilmesi için diğer şartların yanında soruşturmanın makul bir sürat ve özenle yürütülmesi gerekmektedir (*Deniz Yazıcı*, B. No: 2013/6359, 10/12/2014, § 96).

29. Anayasa Mahkemesinin bu tür olaylara ilişkin başvurulara yönelik inceleme görevi, hukuk sisteminin caydırıcı etkisinin ve yaşama hakkı ihlallerinin önlenmesinde oynaması gereken rolün zayıflatılmaması için yetkili mercilerin Anayasa'nın 17. maddesi ile öngörülen dikkatli ve özenli inceleme şartını ne ölçüde yerine getirdiklerini belirlemekten ibarettir (*Perihan Uçar ve diğerleri*, B. No: 2013/5860, 1/12/2015, § 52).

30. Somut olayda başvurucunun oğlu 1/12/2006 tarihinde yaşamını yitirmiştir. Olay hakkındaki davalar devam etmektedir. Başvurucu, bu davalardaki sürecin bir bütün olarak makul süratle yürütülmediğini iddia etmektedir.

31. Yaşama hakkının veya vücut bütünlüğünün ihlaline kasten sebebiyet verilmediği durumlarda etkili soruşturmaya ilişkin pozitif yükümlülüğün her olayda mutlaka bir ceza soruşturması yürütülmesini gerektirmediği ve mağdurlara hukuki, idari ve hatta disiplinle ilgili hukuk yollarının açık olmasının yeterli olabileceği öncelikle belirtilmelidir (*Serpil Kerimoğlu ve diğerleri*, § 59).

32. Bununla birlikte kasıtlı olmayan fiiller nedeniyle meydana gelen ölüm olaylarında, muhakeme hatası veya dikkatsizliği aşan bir kusurun olduğu durumlarda ilgililer diğer hukuk yollarına başvurmuş olsalar dahi kişilerin hayatının tehlikeye girmesine neden olanlar hakkında etkili bir ceza soruşturması yürütülmesi gerekir (*Serpil Kerimoğlu ve diğerleri*, § 60).

33. Başvurucu, oğlunun kasıtlı bir eylem sonucu yaşamını yitirdiğini iddia etmemektedir. Öte yandan başvuru belgelerinde ölümün kasıtlı bir eylem sonucu gerçekleştiği yönünde şüphe uyandıracak bir bilgi veya bulgu da bulunmamaktadır. Bununla birlikte yukarıda ifade edildiği üzere somut olayın gerçekleşme koşulları henüz belirlenemediğinden ölüm olayının hangi nitelikteki bir eylem -ihmal veya ağır ihmal içeren- sonucu gerçekleştiği konusunda da bir açıklık bulunmamaktadır.

34. Dolayısıyla somut olayda söz konusu yollardan hangisinin yaşama hakkının usul boyutu kapsamında etkili yürütülmesi gerektiği konusunda bu aşamada Anayasa Mahkemesi tarafından bir değerlendirme yapılabilmesi ve buna göre şikâyete ilişkin bir sonuca varılabilmesi mümkün değildir.

35. Diğer taraftan somut olayın koşullarına bakıldığında olayın gerçekleşmesinin üzerinden on yılı aşkın bir süre geçmesine rağmen ölüm olayının aydınlatılamamasının ve ölüme neden olan eylemin niteliğinin açıklığa kavuşturulamamasının üzerinde durulması gereken asıl mesele olduğu açıkça görülmektedir.

36. Olaya ilişkin ceza soruşturmasında ölüme neden olan eylemin niteliği henüz belirlenememiştir. Görülmekte olan tazminat davasında ise sözü edilen ceza davasının sonuçlanmasının beklendiği anlaşılmıştır. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi, somut olayın kendine özgü bu özelliğini dikkate alarak süreci bir bütün hâlinde ele alıp buna göre etkili soruşturma yükümlülüğünün ihlal edilip edilmediğini değerlendirecektir.

37. Bu noktada Anayasa Mahkemesinin soruşturmanın makul bir özen ve süratle yapılıp yapılmadığına ilişkin değerlendirmelerindeki tespitini, başvuruya konu olayın kendine özgü koşullarına, soruşturmadaki davalı, şüpheli veya sanık sayısına, suçlamaların niteliğine, olayın karmaşıklık derecesine ve soruşturmanın ilerlemesine engel olan unsur ya da güçlüklerin bulunup bulunmadığına göre farklılık gösterdiğinin belirtilmesi uygun olacaktır (*Fahriye Erkek ve diğ.leri*, 2013/4668, 16/9/2015, § 91).

38. Öte yandan soruşturmanın ilerlemesine engel olan güçlüklerin bulunduğu bir durumda dahi yetkililerin süratle -mümkün olduğu ölçüde- hareket ederek olayı aydınlatabilmeleri, hukukun üstünlüğüne olan inancın korunması açısından kritik bir öneme sahiptir (*Deniz Yazıcı*, § 96).

39. Somut olay bu bağlamda incelendiğinde başvuruya konu ceza soruşturmasında olaydaki kusur durumuna ilişkin keşif ve bilirkişi incelemelerinin gerçekleştirildiği, olayın aydınlatılması için bazı teknik incelemelerin yapılmasına ihtiyaç duyulduğu, ilgili soruşturma makamlarının da bu yönde araştırmalar gerçekleştirmesi nedeniyle soruşturma dosyasının ilerlemesinde güçlük yaşanmasının kaçınılmaz olduğu ileri sürülebilir.

40. Ancak bu durum -başvuruya konu soruşturmadaki suçlamanın niteliği, suçlanan kişilerin sayısı ve olayın karmaşıklık derecesi dikkate alındığında- soruşturma sürecinin olayın gerçekleşmesinin ardından on yılı aşkın bir süredir devam etmesini haklı kılmamaktadır. Soruşturmada, anılan sürenin geçmesine rağmen sonuca ulaşılmasını sağlayacak nitelikte ilerleme kaydedilerek olaydaki kusur durumunun netleştirilemediği açıkça görülmektedir.

41. Dolayısıyla başvuruya konu olayın koşulları bir bütün olarak ele alındığında soruşturmaya ilişkin gecikmenin makul olmadığı kanaatine varılmıştır. Bu makul olmayan gecikme nedeniyle yetkili mercilerin, hukuk sisteminin caydırıcı etkisinin ve yaşama hakkı ihlallerinin önlenmesinde oynaması gereken rolün zayıflatılmaması için Anayasa'nın 17. maddesi ile öngörülen dikkatli ve özenli inceleme şartını yerine getirdikleri söylenemeyecektir.

42. Bu durumun da hukukun üstünlüğüne olan inancın korunması ilkesiyle açıkça bağdaşmadığı sonucuna varılmıştır.

43. Açıklanan nedenlerle Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşama hakkının usul boyutunun ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

44. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...”

“(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

45. Başvurucu, yaşama hakkının usul boyutunun ihlali nedeniyle 80.000 TL manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

46. Yaşama hakkının usul boyutunun ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

47. Kararın bir örneğinin İstanbul 4. Asliye Ceza Mahkemesine ve İstanbul 17. Asliye Hukuk Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

48. Yaşama hakkının usul boyutunun ihlali nedeniyle yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 30.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

49. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 206,10 TL harç ve 1.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 2.006,10 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Yaşama hakkının usul boyutunun ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşama hakkının usul boyutunun İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 30.000 TL manevi tazminatın ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 206,10 TL harç ve 1.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 2.006,10 TL yargılama giderinin BAŞVURUCUYA ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin İstanbul 4. Asliye Ceza Mahkemesine ve İstanbul 17. Asliye Hukuk Mahkemesine GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 23/3/2017 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Engin YILDIRIM

Üye
Serdar ÖZGÜLDÜR

Üye
Celal Mümtaz AKINCI

Üye
Muammer TOPAL

Üye
M. Emin KUZ